

קול מתוך החושך

"אנכי עומד בין ה' וביניכם בעת ההיא, להגיד לכם את דבר ה' כי יראתם מפני האש ולא עליתם בהר" (ה, ה) מתיאורו של משה עולה כי בני ישראל לא עמדו בעוצם גודל המעמד וייראו ממנו: "ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדולה הזאת, אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלוקינו עוד ומתנו" (דברים ה, יט). בהמשך הפסוקים מתואר המעבר מדיבורו הישיר של ה' לדיבור באמצעות משה.

על פי הרמב"ן גם את שמונה הדיברות האחרונות תיּוֹך משה לישראל, והן נאמרו באמצעותו: "והנכון בעיני, כי ירמוז למה שפירשנו שם (כ ז) כי ישראל לא הבינו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך ושאר הדברות משה הוא המגיד להם מה שיאמר השם, וזהו להגיד לכם את דבר ה', לפרש לכם כל דבור ודבור" (רמב"ן, דברים ה, ה).

על פי פירוש זה בני ישראל היו נוכחים במקום וגם שמעו את קול ה' אולם, היו זקוקים לתיווכו של משה על מנת להבין את דברי ה'. הסיבה לחוסר ההבנה של עם ישראל יכולה להיות מוסברת באמצעות הפסוקים עצמם: "וַיְהִי כַשְׂמַעְכֶּם אֶת הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וַהֲרַבְתֶּם בְּעַר בְּאֵשׁ וַתִּקְרַבּוּן אֵלַי כֹּל רְאִשֵׁי שְׂבָטֵיכֶם וְזָנְגִיכֶם" (דברים ה, יט). משה מתאר שהם שמעו את קול ה' מתוך החושך.

אוליבר סאקס בספרו **האיש שחשב שאשתו היא כובע** מדווח על חולי אפאזיה (מחלה נוירולוגית). חולי האפאזיה מאבדים את היכולת לקלוט את הרצף המילולי, ואינם מבינים מילים. הם מאבדים את המסוגלות לצרף מילים לכלל משפט. אך בדרך כלל, הם מתגברים על הקושי שלהם ומבינים ומפרשים את מה שהם שומעים באמצעות רמזים לא מילוליים: נעימת הקול, ההטעמה, הדגשות, הבעה, גינונים, יציבה ושאר רמזים לא מודעים שאדם שולח למי שהוא מדבר איתו. לדבריו: "דיבור טבעי אינו בנוי ממילים בלבד, וגם לא ממשפטים בלבד. הוא מושתת על ביטוי. ביטוי מלוא המשמעות האישית באמצעות מלוא הישות. שכדי להבינו נדרש הרבה יותר מסתם זיהוי של מילים".

למעשה, אנשים אלה מצויים בשלב שקודם להתפתחות הדיבור. הם חוזרים למצב של קליטת המסר באמצעות החושים.

ניתן להעזר בתיאור זה כדי להבין מה קרה בהר סיני, מדוע משה מדווח שעם ישראל שמע קולות מתוך החושך. נדמה שמשה הבחין שהבעיה והכשל בהעברת המסר האלוקי הוא בהיעדרותו של הקב"ה הדובר מן המסירה. הקולות יצאו מתוך החושך. לא ניתן להבין את הקולות היוצאים מתוך החושך, כשהם נעדרים כל סימן ורמז נוספים, והינם קולות בלבד, מילים, בזה הם נעקרים ממשמעות. אם משה מציין שבני ישראל שמעו את הקול כאילו הוא דובר אליהם מתוך החושך משמע משה מבין שיש פגם במסירה. שיש לקות הקשורה לכך שהמסר מגיע ללא הקשר. מצוות מורכבות כמו כיבוד הורים או שמירת שבת, המצריכות הבנת הטעם המוליד את ההלכות המסתעפות לא ניתן להבין אם המצלול וההטעמה אינם נהירים. הציוויים האפודיקטים, המוחלטים כפי שהם מנוסחים בעשרת הדיברות יכולים להיות מובנים לעומקם רק עבור מי שרכדי דיבורו של הקב"ה נהירים לו. עם ישראל שומע קול מתוך החושך ואין לו השגה ויכולת לשמוע את דבר ה' כהויותו.

המקבילה של התיאור הזה ביחס למשה מצויה בחומש שמות: "ומשה נגש אל הערפל" (שמות כ, יח). משה הוא היחיד שמסוגל לגשת אל אותו ערפל. ערפל אינו חשיכה. קירבתו של משה לה' מסייעת לו להבין את רצונו. חשוב לשים לב, שעם ישראל אינו חש בבעייתיות. עם ישראל כשהוא מציע לפני משה את הבעיה אומר: "הן הראנו ה' אלוקינו את כבודו ואת גודלו ואת קולו שמענו מתוך האש" (דברים ה, כ). לעם ישראל נדמה שהבעיה אינה החושך, אלא דווקא האש. הקרבה היתירה.

בס"ד, אתר בית מורשה, פרשת ואתחנן תשע"ב, מיכל טיקוצ'ינסקי

גם בימינו יש הסבורים שאין כל ערפל, שהתורה היא תוכנה ממוחשבת שיש להכניס לתוכה נתונים פשוטים ולצפות לפלט המדויק. אלה סבורים שמדובר בקול מתוך האש. הדברים ברורים ונהירים, רק שאין פנאי ואין מוטיבציה לעסוק במקורות הללו באופן עצמאי. לדברי אלו, תפקיד המורה והרב הוא רק להודיע מה אמר ה' מתוך האש.

משה היה סבור אחרת. הפרשה הזו היא ערש הולדתה של תורה שבעל פה, של הצורך בעיבוד התורה שבכתב שניתנה למשה. של הצורך של העם במנהיג הקרוב לדבר ה' שיפרש להם בכל דור מחדש ויברר מתוך ערפל המקורות הסותרים לעיתים מהי הדרך שבה ילכו.